

Josep Maria Carandell

20 de gener de 1989

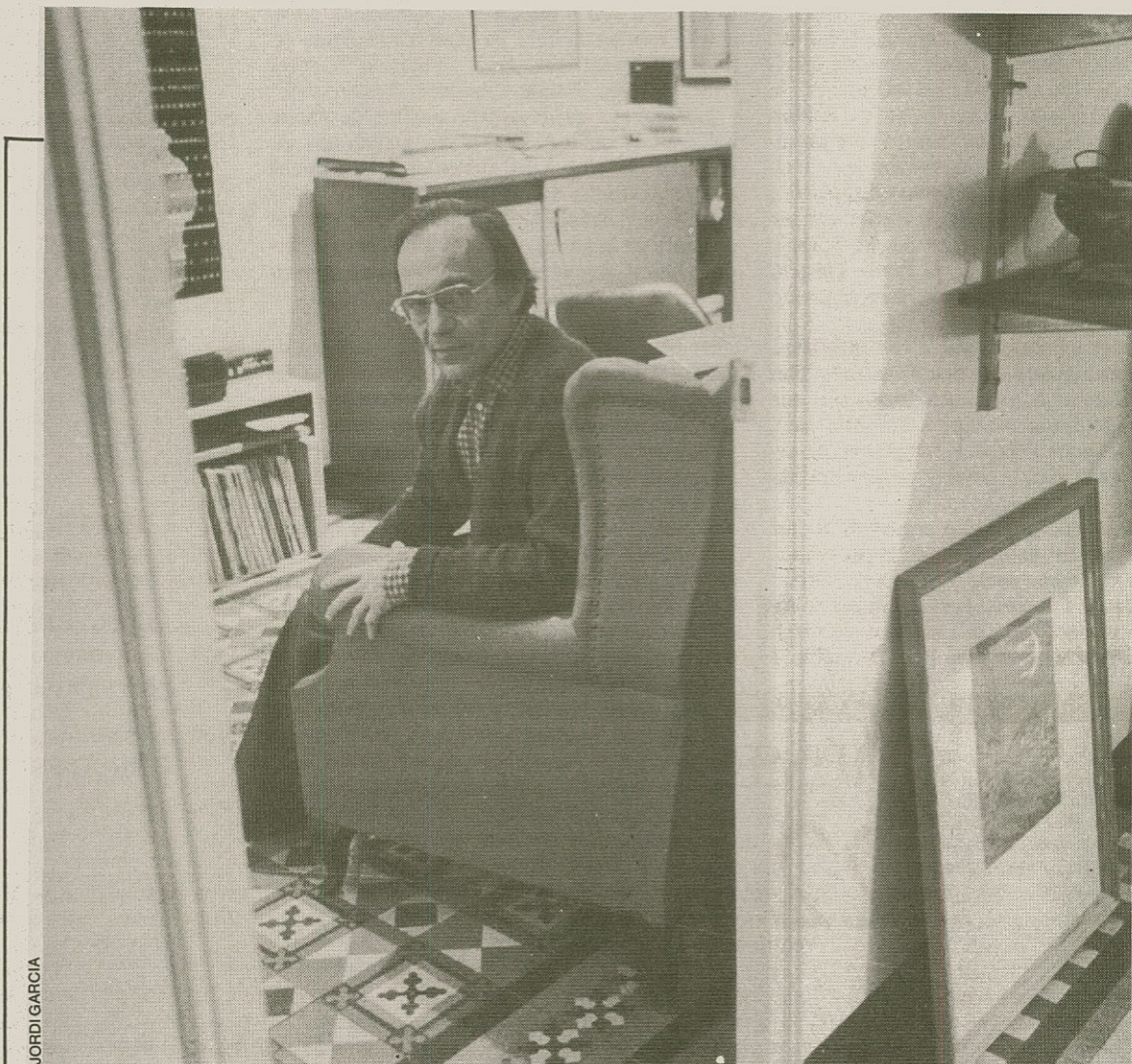
23

E Montserrat Minobis
 ls dies 11,12 i 13 de gener l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona i la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, amb la col·laboració de la Universitat Autònoma, l'Institut Alemany, l'Institut Francès i l'Institut d'Estudis Nord-americans, van organitzar la celebració d'unes Jornades sobre la Traducció Teatral. Aquest fet ens ha mogut aquesta setmana a conversar amb Josep M. Carandell, cap del Centre d'Investigació, Documentació i Difusió de l'Institut del Teatre. Així que avui parlarem de teatre, però des d'una visió més teòrica, amb aquest home que, a més de profund coneixedor de la temàtica, és persona amb la qual una se sent agradablement disposada a conversar-hi sobre tot.

—Comencem per un bon principi. *Què és una traducció: una refosa d'un text, una adaptació o bé una recreació?*

—Bona pregunta. De fet, és una recreació, perquè hi ha un canvi de cultura i el gran problema rau que no només has de donar allò que et donen exteriorment, sinó que d'alguna manera has de traduir allò que està dessota el text. Jo crec que gairebé sempre, un bon traductor (aquell que no tradueix literalment perquè sí) és un recreador. Resulta curiós adonar-se que fins i tot quan les llengües són molt pròximes —exemple les llatines— les paraules tenen sempre un matis diferent.

Per dir-ho més clar i citant-me a mi mateix del text de la ponència, que vaig haver d'improvisar per fer una substitució de darrera hora, et diré que un bon traductor és la persona que soluciona un dels grans problemes de la modernitat, que no és altre que el de tenir clar que per una banda les persones són totes iguals tal com és defineixen al segle XVIII els francesos i que les cultures són secundàries i, per una altra, hi ha els qui pensen que les cultures són fonamentals i les persones distintes (aquesta seria la postura germànica). Jo crec, doncs, en aquest sentit, que el miracle que pot arribar a fer una síntesi de les dues coses. Que bo i ensenyant que aquella cultura és diferent, perquè té uns matisos i els ha de conservar, no pot oblidar que aquell missatge, trasmès en una altra llengua i provinent d'una altra cultura,

JORDI GARCIA

“El bon traductor és com un artesà, perquè inclou un aspecte artístic en el seu treball”

ra, ha d'arribar d'igual manera a l'espectador català, en aquest cas com si fos propi. En definitiva, ha de conservar la gran diferència de les cultures sense oblidar que les persones són totes iguals.

—*Com hem de veure o entendre la figura del traductor/a?*

— A mi especialment m'agrada veure-la com la d'un artesà, perquè artesà inclou sempre un aspecte artístic.

Per tant, doncs, artesà-artista seria la definició, des del meu punt de vista més adequada a la figura del traductor/a.

—*Un traductor/a teatral ha de tenir forçosament coneixement de dramaturgia o senzillament ha de ser un gran coneixedor i dominador del llenguatge?*

— Doncs rotundament els dues coses, perquè això seria l'estadi ideal del

traductor/a teatral. I és clar que una persona que es vulgui dedicar a aquesta tasca traductora en el món teatral ha de tenir un estret contacte amb la dramaturgia. La coneixença, doncs, de la dramaturgia és indispensable per al traductor/a.

—*Què es vol dir quan es parla d'especificitat i característiques diferents del món de la dramaturgia?*

— Doncs, això respon al fet que el

traductor/a de teatre a més de ser fidel al text ha de tenir en compte que en teatre una paraula no correspon al buit o a allò que significa, sinó que correspon a un gest. El traductor/a, doncs, ha d'entendre que en traduir un text dramàtic, el gest, el so, l'entonació, la puntuació, la respiració són parts essencials del llenguatge teatral.

A això, doncs, ens referim quan parlem d'especificitat o característiques de la traducció teatral.

—*Ens calen traduccions?*

— Sincerament sí; n'hi ha poques i ens falten autors, traduïts al català, molt importants, Oliver, Carner o Sagarra abans, la Carme Serrallonga, en Feliu Formosa, o el mateix Bru de Sala ara, ens han enriquit el fons teatral en aquest sentit. Però ens falta molta cosa encara!

—*Podríem parlar de conclusions, una vegada acabades les jornades que han aplegat més d'un centenar de persones professionals i interessades en la temàtica?*

— Pot ser més que de conclusions, hauríem de parlar ara de punts d'acord i de coincidència, els quals han de possibilitar intercanvis, i ajuts —la tasca traductora ha de tenir Ajuts— (en majúscula). Però pel que fa a coses concretes, et diré: que cal que el traductor/a conegui a fons la dramaturgia; que cal pensar, a l'hora de traduir evidentment, en el destinatari, el públic, que pot ser divers i múltiple; que parlant de Teatre (en majúscules també) la traducció ha de cercar els mateixos efectes estètics que volia trobar l'autor (la rima dels versos, per exemple); la tipologia de les traduccions; és a dir, la traducció literal, l'adaptació i la versió lliure (que ja no és exactament una traducció).

Es va fer un comunicat dirigit bàsicament a la ràdio i a la televisió retraient la falta de criteris en les traduccions i també cridant l'atenció sobre l'empobriment del llenguatge que s'hi utilitza; es va posar l'èmfasi en la falta de política de traduccions... com pots veure, moltes coses van sortir a la llum. En definitiva, aquests tres dies ens han servit per tal de posar en comú tota una sèrie de problemàtiques i de possibles solucions a l'entorn de la traducció teatral i han estat així mateix el punt d'inici de tasques de treball que han de tenir continuïtat en les pròximes convocatòries.

La recent estrena d'Elsa Schneider al Romea no només ha marcat el punt culminant de l'operació Sergi Belbel, sinó que constitueix una notícia important dins la trajectòria del mateix Centre Dramàtic. En plena temporada, i amb oficialitat garantida, el teatre Romea acull l'obra d'un autor català de només vint-i-cinc anys, guanyador del premi nacional Ignasi Iglésias. Totes les expectatives que pugui suscitar aquesta estrena, avui encara insòlita, tindran resposta algun dia, però qui vulgui estar al corrent del que passa i pot continuuar passant als nostres escenaris no se l'hauria de deixar perdre. I, francament, més que pensar en la sobtada entronització d'una figura única, ens agrada imaginar-nos un país on el suport a la creació autòctona no és una caritat, sinó el reflex obvi de la seva salut cultural.

Però anem a pams: l'estrena del Romea —de la qual ens ocuparem amb més calma la setmana vinent— ha vingut precedida d'un se-

AL VOSTRE GUST Xavier Pérez De Belbel a Flotats

guít d'activitats a l'Institut del Teatre, que han obert les seves dues sales a diverses propostes de l'autor. A l'Augment, sobre un text de Georges Perec representat a La Cuina, Belbel treballava amb un reduïtíssim discurs verbal que podia crispar-nos per la reiteració, però que es resolvia en una impecable simfonia de moviments. Tant si us vau deixar perdre aquesta obra com si no, us sorprendrà la immobilitat gairebé radical que caracteritza el muntatge de la Sala Gran. En companyia d'abisme, que encara teniu temps d'anar a veure. Poseu-vos tranquils, però, i desconfieu de les aparences.

Perquè aquesta obra, centrada en la singular quietud del cos de dos actors, i que s'articula entorn a ben pocs moviments aïllats, acaba essent una especulació al volant del gest de l'home, i, doncs, de l'acció teatral. Com que Belbel ha tingut la sàvia generositat de fer-nos concentrar només durant cinquanta intensíssim minuts, ve fins i tot de gust submergir-se en un text on les paraules, més enllà del seu significat, agafen una especial volada rítmica, i constitueixen un discurs nascut amb vocació de ser dit en veu alta.

El ritme en la dicció i la seguretat del gest

també es troben, és clar, però no ja dissociats, sinó integrats a una perfecta dramaturgia clàssica, en aquest Misanthrop amb què Josep M. Flotats ha decidit constituir el segon fragment de la seva particular illa —òbviament francesa, per motius biogràfics— de la memòria. Com amb el Lorenzaccio, que podeu continuar veient en sessions alternades, el muntatge de Flotats ens porta a recordar un anterior del Lliure. Però és inútil i innecessària la comparació bel.ligerant, i en tot cas, pot ser instructiu donar un cop d'ull a les dues versions —Oliver i Bru de Sala— per intuir que l'elegància sempre irònica del primer s'ha transformada, amb tota la intenció, en un accelerat joc rítmic i de rimes cantades que creen una meravellosa complicitat entre els actors i el públic. Si sou afeccionats a les grans festes teatrals, El Misanthrop de Flotats té prou volada com per fer-hi cap. Del que en veieu, en aquell francès del qual el nostre actor ha begut tant, en diuen savoir faire.